

Հ. ԵՂԻԱԶԱՐՅԱՆ

(Պատմական գիտությունների
բեկնածու, հեղափոխ)

ՄՈՒՂՆՈՒ ՎԱՆՔԸ ԵՎ ՆՐԱ ՎԻՄԱԳԻՐ ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Ա. ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՀԱՄԱՌՈՏ ԱԿՆԱՐԿ

այ մշակույթի պահպանման և զարգացման ասպարեզում, ժեղարի երկրորդ կեսը և ժԸ դարի առաջին քառորդը, համեմատաբար, բեղուն ժամանակաշրջան էր։ Այդ երևույթը հատկապես նկատելի է ճարտարապետության և եկեղեցիշինության բնագավառում։

Բազմաթիվ վանքեր, որոնք ավերվել ու ամայացել էին թուրք-թաթարական արշավանքների ժամանակ, վերականգնվում, վերահաստատվում և զգալի չափով ընդարձակվում են նշված ժամանակաշրջանում, ինչպես, օրինակ, Տաթևի վանքը, Շատի-վանքը, Կենվանքը, Ամաղու Նորավանքը, Արկյազի Ս. Խաչ վանքը, Խոր Վիրապը, Ուշու Ս. Սարգիսը, Հավուց թառի Ամենափրկիչ վանքը և շատ ուրիշներ։

Հիմնադրվում են նոր վանքեր ու մենաստաններ, ինչպես և քաղաքացիական այլ կառուցվածքներ, որոնցից հատկապես նշանակալից են Տաթևի մեծ անապատը, Շիրուհայրի կուսանաց անապատը, Հարանց անապատը, Դավիթ Բեկի բերդը և Հալի-ձորի անապատը նույն բերդում, Արիստակա անապատը, Լիմ և Կտուց անապատները Վանա լճի համանուն կղզիների վրա, Մալի Ամենափրկիչ անապատը, Երևանի Անանիա առաքյալի անապատը, Վահրավարի Կարմիր վանքը, Զվարթ վանքը, Ագուլիսի Թովմա առաքյալի վանքը, էջմիածնի Շողակաթ վանքը, Մակուի Թադեոս առաքյալի

վանքը, Դարաշամբի Ստեփանոս նախավկայի վանքը, Երնջակի Ս. Կարապետի վանքը, Երևանի կամուրջը Հրազդան գետի վրա, Աշտարակի և Օշականի կամուրջները Քասախ գետի վրա, Մատուրի կամուրջը Եղեգիս գետի վրա, Տաթևի վանքի ձիթհանը, Շատի վանքի ջրաղացը և շատ ուրիշներ։

Բազմաթիվ քաղաքներում, գյուղերում, շենքերում և այլ բնակավայրերում կառուցվում են եկեղեցական նոր շենքեր, որոնց թվում, որպես ճարտարապետական առավել աչքի ընկնող կոթողներ, նշանակալից են Երևանի Ս. Կաթողիկե, Ս. Զորավոր, Ս. Հովհաննես, Ս. Պողոս-Պետրոս եկեղեցիները և Գյոյմեշետ մզկիթը, Կարբու Ս. Աստվածածին եկեղեցին, էջմիածնի քաղաքային Ս. Աստվածածին եկեղեցին, Լենինականի Ս. Աստվածածին եկեղեցին, Քանաքեռի Ս. Հակոբ եկեղեցին, Գառնի ավանի Ս. Աստվածածին եկեղեցին, Մեղրու Ս. Հովհաննես եկեղեցին, Կամոյի (Նոր-Բայազետի) Ս. Կարապետ եկեղեցին, Աստապատի եկեղեցին և այլն։

Մի շարք վանքերին կից բացվում են դպրոցներ, որոնց համար կառուցվում են հատուկ շենքեր։

Պատմական աղբյուրները նույնպես հիշատակում են տվյալ ժամանակաշրջանի եկեղեցաշինության մեծ թափի մասին։ Ժամանակակից հայ պատմագիր Առաքել վարդապետ Դավրիժեցին, խոսելով հայոց Փրկիչու կաթողիկոսի կյանքի և գործու-

նեոսթյան մասին, այդ առթիվ տեղեկացնում է. «Եւ զգալատունն՝ զոր ի Յոհաննավանք հաստատեցին, սա ևս կարի հաստատեաց, և ուսմամբ և առաքինութեամբ վարժեալ հասոյց ի կատարելութիւն. և յետ ամաց ինչ փոխեաց ի Յոհաննավանից և երբ ի Սուրբ էջմիածինն, և անդ կարգեաց զգալոցն. որ և ամենեքեան ուսան և եղեն արբ պիտանիք, վարդապետք, և եպիսկոպոսք, և քահանայք: Եւ վաղնջոց խափանեալ վանորայք լցան արեղայիւր, և գիւղը,

լորը բարաշար բարձր պարիսպներով՝ երբեմն ամրոցապատերի ձևով:

Ինչպես վանքերի ու անապատների, այնպես էլ բաղաքների և գյուղերի նորակառույց եկեղեցական շէնքերի ճարտարապետական ոճը ընդհանուր է՝ հռոմեական բազիլիկ ձևի, թաղակապ ծածկով, որոնք բոլորն էլ շարված են մաքուր տաշված բարերով, կրաշաղախով մածուցված:

Այդ բոլորի շարքում իր պատկանելի տեղն է գրավում Մուղնու վանքը՝ նա ավի-

ՄՈՒՂՆՈՒ ՎԱՆՔԻ ՍՈՒՐԻ ԳԵՎՈՐԳ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ՀԱՐԱՎԱՐԵՎՄՈՒՏՔԻՑ

և բաղաքը՝ երեցամբք, և դեռ ևս օր յաւուր աճէ նորին սահմանադրութեամբն: Եւ սովաւ բաղում կիսաւեր և խախտեալ եկեղեցիք նորոգեցան, և ի գիւղս և ի բաղաքս յոլով եկեղեցիք նոր շինեցան հրաշալւան յօրինուածովք՝ պայծառ և փառաւոր ամենայն որպիսութեամբն¹:

Վերը թվարկված վանքերում և անապատներում, բացի եկեղեցական շէնքերից, կառուցվում են նաև բազմաթիվ բնակելի և այլ շէնքեր, շրջափակելով այդ բո-

լի ընդարձակ է, վեհաշուք՝ երկնասլաց գմբեթով:

Մուղնու վանքը գտնվում է ալթմյան Աշտարակի շրջանի Մուղնի գյուղում՝ մեկ և կես կիլոմետրաչափ Աշտարակից դեպի հյուսիս, Ապարանի վրայով դեպի Թբիլիսի տանող ճանապարհի վրա, Քասախ գետի անդնդախոր ձորի աջ ձորանցքին: Վանքը բաղկացած է մեկ եկեղեցուց՝ Ս. Գևորգ զորավարի անունով, միաբանության բնակելի շէնքերից, որոնք շրջափակված են բարձր պարսպապատերով:

Թեև ե՞րբ է հիմնադրվել Մուղնու վանքը, ստույգ հայտնի չէ: Ավանդությունն ասում է,

1. «Պատմութիւն» Առաքել վարդապետի Դատիմելյոյ. Վաղարշապատ, 1884 թ., էջ 250:

որ հայոց ներսես Մեծ հայրապետը Գևորգ զորավարի մարմինը Բյութանիայի Նիկոմիդիա քաղաքից, որտեղ նա նահատակվել էր, բերում է Հայաստան և թաղում Հովհաննես վանքում: Հետագայում նրա նշխարքները փոխադրում են վանքից ոչ հեռու գտնվող կարբի և Մուղնի գյուղերը: Իսկ ավելի ուշ Մուղնի գյուղին մոտիկ կառուցում են մի փոքր եկեղեցի՝ փայտաշեն գավթով, ուր և ամփոփում են Մ. Գևորգ զորավարի նշխարքները, միաժամանակ նշանակելով վանական միաբանություն: Հենց այդ ժամանակից էլ, հավանաբար, հիմք է դրվում Մուղնու վանքին: Թե ե՞րբ է դա տեղի ունեցել, պարզ չէ. տեղում պահպանված նյութական մշակութային որոշ մանցորդներ հիմք են տալիս ենթադրելու, թե այդ պետք է տեղի ունեցած լինի ԺԳ դարում:

Այնուհետև, ինչպես տեղեկացնում է Առաքել Դավրիժեցի պատմիչը, Փրիլպոսի կաթողիկոսության ժամանակ (1633—1655 թ. թ.), ի թիվս մի շարք մենաստանների ու եկեղեցիների, վերակառուցվում է նաև Մուղնու վանքը. «Սոցին նման շինեցաւ յաւուրս Տեառն Փրիլպոսի կաթողիկոսի, և վանքն Սրբոյն Գէորգայ զօրավարին, որ է ի գիւղն Մուղնի, որոյ մերձ գոլով գիւղաքաղաքին կարբու, սպասաւորութեամբ և արդեամբք Մարտիրոս եպիսկոպոսին, որ էր ի նոյն Մուղնի գեղէն եպիսկոպոս նոյն վանացն. որոյ եկեղեցին յոյժ փոքրիկ էր՝ և այլ ամենայն շինուածքն անպէտ և անդէպ. վասն որոյ այս Մարտիրոս եպիսկոպոս զեղեալ եկեղեցին, և զայլ ամենայն շինուածս միահաղոյն ի բաց երարձ, և զնոր պարիսպ պատեաց շուրջանակի շափաւոր, և եկեղեցի վայելուչ ի մէջ պարսպին ի վերայ շորից սեանց կառուցեալ. և առ պարսպօքն տներ և խցեր, զամենայն շինեալ աւարտեաց և եթող իւր յիշատակ բարի առաջի Աստուծոյ և մարդկան, և ինքն ևս անդէն թաղեցաւ»:

Մարտիրոս եպիսկոպոսի կառուցած եկեղեցին, որը շինված էր անտաշ քարերից, երկար գոյություն չի ունենում: Նրան հաջորդող վանքի առաջնորդ և նրա եղբորորդի Հովհաննես վարդապետը 1665 թվականին հիմնովին քանդում է այն, ինչպես այդ մասին տեղեկացնում են Զաքարիա սարկավազ պատմիչը և հուշարձանի վրա փորագրված արձանագրությունը (արձանագրությունն ա) և կառուցում այժմյան եկեղեցին՝ իր սրահով:

Սակայն Հովհաննես վարդապետին չի հաջողվում ավարտել եկեղեցու կառուցումը՝ վրա հասնող մահվան հետևանքով. ուստի

հետագա շինարարությունը նա հանձնարարում է իր հաջորդ և եղբորորդի Դավիթ վարդապետին, որը շարունակում և ավարտում է այն 1669 թվականին:

Եկեղեցու վրա փորագրված արձանագրությունն նրա համաձայն նրա կառուցմանը օժանդակում են՝

ա. Մուղնու վանքի առաջնորդ, վերը հիշատակած Դավիթ վարդապետի եղբայր Վարդանը, կառուցելով եկեղեցու ներսի հարավ-արևելյան մուկթը և մի կամարը (արձանագրություն բ):

բ. Ագուլիսի հոգևոր թեմի առաջնորդ Պետրոս վարդապետը, իր թեմական համայնքի հետ միասին, կառուցելով եկեղեցու արևմտյան դուռը (արձանագրություն գ):

Եկեղեցին կառուցող ճարտարապետը եղել է Վասպուրականի Հիզան գյուղացի քարգործ Սահակը, որը, սակայն, դեռ եկեղեցու շինարարությունը չավարտած, մահանում է և թաղվում վանքի արևելյան կողմի գերեզմանոցում: Ապա նրա փեսա Մուրադը շարունակում և ավարտում է եկեղեցին:

Վանքը բազմիցս ենթարկվել է վերանորոգումների: 1830 թվականին, վանքի առաջնորդ, թեմավեցի Ստեփանոս արքեպիսկոպոսը վերանորոգում է տանիքը, իսկ 1839 թվականին՝ գմբեթի վեղարի ծայրը, որը քանդվել էր կայծակի հարվածից:

Մարտիրոս արքեպիսկոպոս Կեսարացին, որը նփրեմ կաթողիկոսի տեղապահ էր և որի տեսչության տակ էր գտնվում Մուղնու վանքը, վերանորոգել է տալիս վանքի պարիսպը և միաբանության բոլոր շենքերը:

Աշտարակեցի Սիմոն Սաժումյանը, Գևորգ Դ կաթողիկոսի կարգադրությամբ, դառնալով Մուղնու վանքի հոգաբարձու, 1868 թվականին վերանորոգել է տալիս եկեղեցու տանիքը (արձանագրություն դ):

Արել եպիսկոպոս Մխիթարյանը, դառնալով Մուղնու վանքի առաջնորդ, 1870 թվականին այնտեղ հիմնում է հատուկ դպրոց, որի համար կառուցում է առանձին շենքեր:

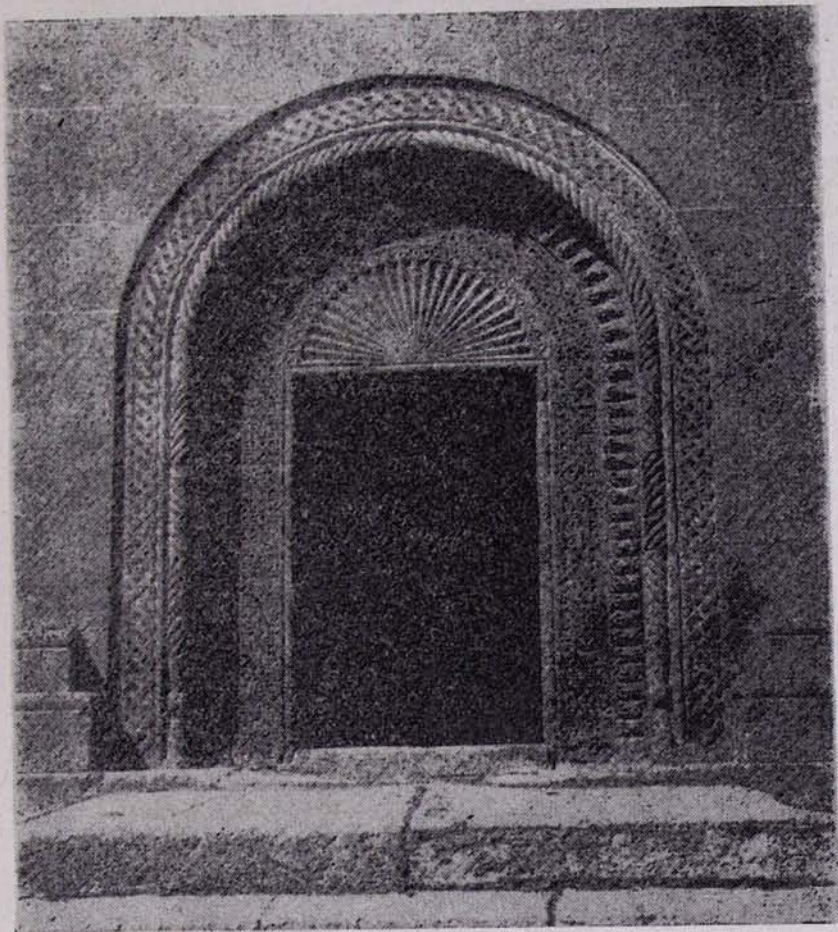
Մուղնու վանքը եպիսկոպոսանիստ կենտրոն է դառնում Մուղնեցի Մարտիրոս եպիսկոպոսի առաջնորդության ժամանակ, չնայած վանքի առաջնորդ Ոսկան վարդապետը դեռ 1580 թվականին այնտեղ հաստատել էր իր եպիսկոպոսական Աթոռը՝ անպաշտոն ձևով:

Մուղնու վանքը իր զարգացման առավել բարձր աստիճանին է հասնում Գևորգ Դ-ի կաթողիկոսության շրջանում, դառնալով Արևելյան Հայաստանի նշանավոր կրոնական կենտրոններից մեկը: Նա միաժամանակ նշանակալից է եղել որպես խոշոր ուխտատեղի:

Բ. ՀՈՒՇԱՐՁԱՆՆԵՐԻ ՆԿԱՐԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Ա. Գևորգ եկեղեցի. — Գմբեթավոր ընդարձակ սրահի ձևով մի կառուցվածք է, ուղղանկյուն երկարաձիգ հատակագծով: Ներսում չորս մույթերը միանալով լայն կամարներով, իրենց վրա են կրում բարձր գմբեթը՝ կլոր թմբուկով և սրածայր վեղարով, որը հիմքին փոխանցվում է առագաստների միջոցով:

Իրի քառաստիճան քարյա սանդուղքներով Աբսիդի երկու կողմերում կան ուղղանկյուն հատակագիծ և թաղակապ ծածկ ունեցող մեկական խորաններ, որոնց մուտքերը արևմտյան կողմից են և բացվում են եկեղեցու մեջ:

ՄՈՒՂՆՈՒ ՎԱՆՔԻ ՍՈՒՐԲ ԳԵՎՈՐԳ

ՆԿԵՂՆՑՈՒ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԴՈՒԹԸ

Միաժամանակ այդ մույթերի արտաքին կողմերից ձգվող համեմատաբար նեղ կամարների ծայրերը հենվում են նրանց դիմաց՝ արևմտյան, հարավային և հյուսիսային պատերից, ինչպես և արևելյան արսիդի եզրերից ձգվող որմասյունների վրա, այսպիսով կազմելով թաղակապ ծածկը՝ երկթեք տանիքով:

Արևելյան ծայրում ունի կիսակլոր մեծ արսիդ՝ բարձր, դուրս շեշտված բնով, ուր բարձրանում են դուրս շեշտված մասի ծայ-

երկու խոշոր մուտքերը բացվում են արևմտյան և հարավային պատերի կենտրոնական մասերից, որոնք ունեն կամարակապ ճակատակալ մեծ քարեր և գեղեցկաքանդակ շրջանակներ: Կամարակապ գագաթով և ներսից լայն բացվածքով քսան լուսամուտներից ութը բացվում են գմբեթի թմբուկի մեջ և երեքական հատ՝ յուրաքանչյուր պատի մեջ՝ համաչափ դասավորված: Ներսում, պատերի մեջ կան տարբեր մեծությամբ բազմաթիվ խորշեր, բոլորն էլ կա-

մարակապ գագաթով, ումանք շատ խորը: Մեկական նույնաձև, բայց շատ մեծ խորշեր էլ կան արևմտյան պատի մեջ, արտաբուստ, դրան երկու կողմերում, գոյացած սրահի՝ եկեղեցուն կից շարված որմասյուններից:

Արևմտյան կողմում, կից ունի հատուկ սրահ-զանգակատուն, հինգ կամարակապ մեծ բացվածքներով՝ երեքը արևմտյան և մեկական հարավային ու հյուսիսային կողմերից: Մածկը թաղակապ է. տանիքի կենտրոնում բարձրանում է սյունազարդ զանգակատունը՝ 12 գեղեցիկ սյունների վրա:

Հուշարձանը հիմնականում կառուցված է սև տուֆի մաքուր տաշված քարերով՝ կրաշաղախով մածուցված. օգտագործված է նաև կարմիր տուֆ, որից ամբողջապես կառուցված է զանգակատունը: Սալահատակված է, տանիքը պատած է սալաքարերով: Կանգուն և ամբողջական վիճակում է:

Վաճֆի միաբանության բնակելի և այլ շենքերը գտնվում են եկեղեցու արևելյան, հարավային և հյուսիսային կողմերում: Հյուսիսային կողմի բնակելի շենքերի մի մասը շարված է նույն տուֆի՝ մաքուր տաշված քարերով, կրաշաղախով, ծածկը թաղակապ,

խսկ մյուսները շարված են մանր քարերով, ցեխով և փայտածածկ են: Դրանց վրա գտնվում է Աբել եպիսկոպոս Մխիթարյանի կողմից կառուցված դպրոցի շենքը՝ երկրորդ հարկի ձևով:

Սեղանատունը գտնվում էր եկեղեցու հարավային կողմում՝ մեծ սրահի ձևով. շարված էր կիսատաշ քարերով, կրաշաղախով: Ներսում, պատերին կից ձգվող որմասյունները միացնող կամարները, որոնք մաքուր տաշված քարից էին, գտնվում էին թաղակապ ծածկը: Այժմ ամբողջապես ավերակ վիճակում է:

Պարխալը ձգվում է եկեղեցու և միաբանության շենքերի շուրջը՝ կից վերջիններին: Խիստ բարձր է, շարված մանր քարերով, ցեխով: Գլխավոր մուտքը հյուսիսային կողմից է. մի փոքր մուտք էլ բացվում է արևմտյան կողմից:

Ջրամբարը գտնվում է պարսպի ներսում՝ հյուսիս-արևմտյան անկյան մասում: Փոքր է, մատուռի ձևով. շարված է մաքուր տաշված ամուր քարերով, կրաշաղախով, թաղակապ ծածկով:

Գ. ԱՐՁԱՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

ա. ԵԿԵՂԵՑՈՒ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍՅ. ԴՌԱՆ ՀՅՈՒՍԻՍԱՏԵՆ ԿՅՂՄԻ

ՄԵՏ ԽՈՐՇԻ ՄԵՋ.

1. Շնորհօքն Տեառն ամենակալի
2. Ի քվին: ՌՃԺԳ: (1664) Ի թագաւորութեան Պարսից փոքր
3. Շահապազին եւ ի բռնակալութեան երկրիս Ապագոս-
4. լի խանին եւ ի հայրապետութեան հայոց Տեառն Յակոբայ
5. սրբազան կաթողիկոսիս Սուրբ Էջմիածնի որո հրամանաւ եւ օծանդակութեամբ քղ-
6. թով, բանիւ եւ արդեամբ ընդհանուր ֆրիստնէից արիւք, ընդ նմին եւ
7. գամենայն ինչս եւ ըստացում ճգոյս եւ մարմնոյս վատնեցի ես
8. Յովհաննէս վարդապետս Մողնեցի, որդի Յակոբայ, եղբոր որդի
9. Մարտիրոս եպիսկոպոսին, ֆակեալ ի հիմանց Սուրբ Գէորգայ եկեղեցիս եւ շինեցի
10. զսա հանդերձ գաւթովս հրաշակեալս յօրինումօք՝ ներքուստ եւ արտաքուստ կոփածո քարօք
11. Ի քվին ՌՃԺԸ-ին (1669) Ի թագաւորութեան Պարսից Շահ Սուլէմանին եւ ի բռնակալութեան երկրիս Մէֆի-
12. Ղուկի խանին աւարտեցի եւ ես ընդ նմա աւարտեցայ ի կենցաղոյ, եւ փո-
13. խեցայ առ Տէրն ամենից, մնաց միայն գլխի սալքն եւ ներքին դռնամէն
14. եկեղեցոյս եւ գաւթիս, զորս կտակաւ յանձն արաւի եղբոր որդայ իմոյ Դա-
15. փր վարդապետին՝ փոխանորդ լինել ինձ եւ կատարել զպակասութիւն եկեղեցոյս
16. եւ գաւթիս. որք տեսանէք գլխաւս իմ Աստուած ողորմի ասացէք ինձ եւ ծնողաց իմոց,
17. Տէր Աստուածն ձեզ ողորմեցի՝ ամէն: Ալէքսան ֆարտուպար հայոց յիշեցէք ի Քրիստոս:

բ. Եկեղեցոյի Ներսիսի, ՀԱՐԱՎ-ԱՐԵՎԵԼԵԱՆ, ՄՈՒՏՔԻ ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ, ԿՈՂԻ ՎՐԱ.

1. Յիշեցէք ի Քրիստոս զպարոն
2. Վարդանն որ է Եղբորդին
3. Յովհաննէս վարդապետի՝ շինողի
4. սուրբ Եկեղեցոյս եւ զաւրին եւ
5. Եղբայր Դաւիթ վարդապետին՝ փոխնոր-
6. դի նորին որ ի հալալ ընչից իւրոց ետ
7. զխարեն շինութեան այս սեանս եւ :Ա:
8. Կամարին յիշատակ հոգոյ իւրոյ
9. եւ ծնողացն՝ հօրն Կարապետին
10. եւ մօրն Թուրլանդին, Եղբարցն՝
11. Զաւարիային եւ Մարգարէին եւ կե-
12. նակցաց նոցին, զարմից եւ զաւակաց,
13. կենդանեաց եւ հանգուցելոց: Որք ողոր-
14. մի ասէ՛ք՝ Տէր Աստուած ձեզ ողորմեսցի՝ ամէն:
15. Գրեցաւ ի րվին :Ռ:Ճ:Ժ:Թ: (1670) ձեռամբ Ալեքսանին:

գ. Եկեղեցոյի ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՀԱԿԱՏԵԱԼ ՔԱՐԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍ.

1. Շնորհօքն Աստուծոյ եւ Պետրոս վարդապետ որ յԱգոպեաց, անձամբ եւ ծո-
2. դովրդեամբ իմով յօժանդակ Եղէ շինութեան սուրբ Եկեղեցոյս
3. եւ շինեցի զդուռնս Սրբոյ Գէորգայ զօրավարի՝ Երկնաբաշտակ կամարօք
4. եւ կանգնեցի ի վերայ զսուրբ խաչ մի՝ ի բարեխօսութիւն հօրեղբօրն
5. իմոյ Տեառն Խաչատրոյ արհեստիւնպոսին Գողթան զաւառի եւ բեմբասաց
6. վարդապետի. յիշեցէք ի Քրիստոս, ամէն: Ի թուին Ռ:Ճ:Ժ:Բ: (1669):

դ. Եկեղեցոյի ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՄՈՒՏՔԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՂՄԻ ՈՐՄԱՍՅԱՆ ԿԱՄԱՐԻ ԾԱՅՐԻՆ, ՍՐԱՀԻ ՆԵՐՍԻՍ.

1. Ի 1868 ամ հրամանաւ արժանընտիր
2. կաթողիկոսի Ամենայն Հայոց Տեա-
3. ռն Գէորգայ Դ-ի կարգեցալ հո-
4. զաբարձու Աշտարակեցի Սիմէօն
5. Սաժումեանց Սուրբ Գէորգայ վա-
6. նիցս եւ արդեամբ նորին վեհափա-
7. ռութեան նորագեցի զխախ-
8. տեալ տանիսն տանարիս:

ե. Եկեղեցոյի ԱՐԵՎՄՏՅԱՆ ՊԱՏԻ ՎՐԱ, ԱՐՏԱՔՈՒՍ, ՄՈՒՏՔԻ ՀԱՐԱՎԱՅԻՆ ԿՈՂՄԻ ԽՈՐՀԻ ՄԵՋ.

1. Եւ Սիմէօն Սաժումեանց Աշտարակեցի 1868
2. ամի հրամանաւ արժանընտիր Հայրապետին Ներսէսի
3. Հինգերորդի կարգեցաւ տեսուչ վանից Սուրբ
4. Գէորգայ զորպիսի պաշտօն զկնի մահուան
5. յիշեալ Հայրապետի շարունակեցի հրամանաւ
6. Սինեղի: 1868 ամն:

